

Staten ska inte äga Vattenfall, Telia Sonera och Svenska Spel

Dagens Industri den 14 april 2010

Näringsminister Maud Olofsson och resten av regeringen bör verka för att svenska staten, så snart det ekonomiska läget tillåter, avvecklar sitt ägande i Vattenfall, Telia Sonera och Svenska Spel. Centerpartiledaren Maud Olofsson uttalade 2003 att ”företag som inte kan drivas utifrån ambitiösa miljömässiga och sociala riktlinjer bör säljas.” Uttalandet är minst lika giltigt i dag. Den borgerliga regeringen har, liksom flera av sina socialdemokratiska företrädare, verkat för ett minskat statligt ägande.

Flera goda argument för detta finns i skriften ”Staten, kapitalet och moralen” av frilansskribenten Maria Eriksson som Ohlininstitutet ger ut i dag. Privata aktörer är bättre ägare. Det statliga ägandet snedvrider marknadens funktionssätt. Det är svårt att balansera mellan vinstintresset och politiska hänsyn. Ofta används moraliska argument för att motivera statligt ägande. Politisk styrning förutsätts göra spelmarknaden mindre beroendeframkallande, och energiproduktionen bli mer miljövänlig.

Men en genomgång av verksamheten i Vattenfall, Telia Sonera och Svenska Spel visar att det statliga ägandet inte är någon garanti för att företagen ur moralisk synpunkt agerar annorlunda än privata företag – tvärtom

2006 försåg den av Telia Sonera dominerade mobiloperatören Azercell i Azerbajdzjan åklagaren i en rättegång mot oppositionella med bevis i form av inspelade mobilsamtal. Telia Soneras dåvarande vd i Eurasien, Erdal Durukan försvarade sig med att företaget var skyldigt till det enligt azerbajdzjansk lag. Svenska Spel tar spelansvar genom att erbjuda nätpoker och Jack Vegasautomater, de vanligaste spelformerna bland unga med spelproblem. Företaget gör inte reklam för just dessa spelformer, men totalt sett investerar Svenska Spel mer i reklam än McDonalds, Coca Cola och Ikea.

2007 var Svenska Spels reklam - budget 313 miljoner kronor. Det går inte ihop med företagets slogan om att spela lagom. Vattenfall investerar mer än någonsin tidigare i fossil energi. Så sent som för ett år sedan köpte företaget nederländska Nuon och ökade därmed sin andel av fossila bränslen som energikälla till 55 procent. Samtidigt säger svenska folket – Vattenfalls ägare – i en undersökning från SOM vid Göteborgs universitet att de helst vill se investeringar i vind- och solkraft, två kraftslag som tillsammans kommer upp i bara någon enstaka procent av Vattenkrafts produktion. Staten har ett större moraliskt ansvar än andra ägare. Att skydda mänskliga rättigheter är ett ansvar för stater, och svenska staten har skrivit under ett antal konventioner där den förbinder sig att göra det. Ett statligt ägt företag sänder ut politiska signaler på ett helt annat sätt än vad ett privat företag gör.

Alla de verksamheter som är problematiska i Telia Sonera, Vattenfall och Svenska Spel har påbörjats under social demokratiska regeringar. Då mötte det hård kritik av borgerliga politiker i opposition, men i regeringsställning har kritiken tystnat.

Alla delar inte samma syn på vad som är ett etiskt företagande. Därför väljer en del etiska fonder för sitt pensionssparande, medan andra inte bryr sig lika mycket om vilka företag deras sparande investeras i. Någon kan argumentera för att de tyska och polska kolkraftverken blir

renare i Vattenfalls ägo än vad de annars skulle ha varit. Att Telia Soneras verksamhet i Azerbajdzjan gör mer nytta än skada när den ger ökade möjligheter för förtryckta människor att kommunicera eller att man inte kan ställa samma etiska krav på företag som verkar i auktoritära länder som i demokratiska. Eller att Svenska Spel bara tillhandahåller de spel och lotter som folk faktiskt vill ha.

Oavsett vilken åsikt vi har borde det vara upp till var och en att bestämma om hon eller han vill vara delägare i Vattenfall, TeliaSonera och Svenska Spel. Alla svenska medborgare borde ha möjlighet att själva avgöra om de vill vara delägare i tysk brunkolsproduktion, azerbajdzjansk mobiltelefoni eller svenska spelautomater. Enda sättet att säkerställa det är att svenska staten snarast möjligt säljer Vattenfall, Telia Sonera och Svenska Spel.

Andreas Bergh

Henrik Jordahl

Sofia Nerbrand

Anders Rönmark